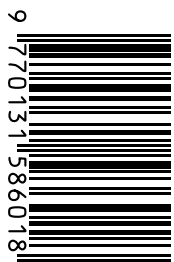

EESTI LOODUS

Soome-ugri loodus ja inimene

Lahemaa rahvuspark 50
Looduslikud pühapaigad
Väike käöpöll, aasta orhidee

ISSN 0131-5862 (trükkis)
ISSN 2228-3692 (võrguväljaanne)

Saami rahvariideis tütarlaps
lustimas põlisrahvaste festi-
valil Riddu Riđđu (juuli 2013,
Olmmaivággi, Põhja-Norra)
Foto: Heiko Kruusi

RIIKLIKULT TUNNUSTATUD
TEADUSE
POPULARISEERIJAJA 2018

72. aastakäik Nr 6, juuni 2021

www.eestiloodus.ee

- 2 Toimetaja veerg: Piret Pappel**
- 3 Sõnumid**
- 12 EL küsib: vastavad Tiit Lepik ja Mati Martin**
- 14 Kuu looduses**
- 16 Aasta lind, kala ja puu Eesti murdekaardil**
- 18 Millistes loodusoludes elavad soome-ugri rahvad?**
Ott Kurs annab ülevaate soome-ugri ja samojeedi rahvaste elupaikadest metsa-, rohtla- ja tundraaladel
- 28 Kaheksa aasta jooksul on Venemaal soome-ugri keelte kõnelejate arv vähenenud kolmandiku võrra**
Jaak Prozes nendib, et viimasel kümnendil on meie sugulasrahvaste olukord ja rahvuslik eneseteadvus halvenenud peaaegu kõikjal Venemaal
- 32 Soomeugrilaste geneetilised juured**
Mait Metspalu, Lehti Saag ja Kristiina Tambets küsivad: kas meie ja keelesugulased oleme ka päriselt sugulased?
- 38 Loodusnimetuste ühistüved ulatuvad soome-ugri algekeelde**
Sven-Erik Soosaar kirjeldab loodusnimetusi soome-ugri rahvastel: paljudki sõnatüved on ühised ja nende teke ulatub vähemalt 4000 aasta tagusesse aega
- 42 Pohiranna – merekeskse kultuuriruumi erijooni Lahemaa rahvuspargis**
Ave Paulus, Ott Sandrak, Heli Kendra, Ene Velström, Melika Kindel ja Maila Velström otsivad ühiseid jooni Lahemaa Juminda ja Pärисpea poolsaarel asuva pohiranna kultuuriruumi keele- ja pärimusainestikus
- 48 Tegutse teadlikult: Kuidas ära tunda looduslikku pühapaika ja seal väärilikalt käituda?**

- Martin Tikk** vahendab etnoloogide ja pühapaikade uurijate arusaamu, mis moodi püha kohta looduses ära tunda ja seal käituda
- 50 Soome-ugri rahvaste usk ei kao kuhugi.** Tartu ülikooli etnoloogiaprofessorit Art Leetet küsitlenud Toomas Kukk
- 56 Poster: Edvard Ellervee**
- 58 Abiks õpetajale: Õielt purki: kuidas saab nektarist mesi?**
- 60 Sada rida Eesti loodusest: Põlvest põlve kodumaine loodus.** Kalevi Kull
- 62 Üks Eesti paigake: Miti kruusakarjääris: uhiuus loodusmaastik**
Juhani Püttsepp käis Otepää looduspargi servaalal, kus kohalike elanike meeli hoiavad ärksana karupere ja kruusakaevandamine
- 64 Metsa matkarada viib matkaja Võru- ja Setomaa kaudu Riiasse Tallinna**
Helen Külvik kirjeldab Leedust algava matkara- ja Eesti-osa Võru- ja Setomaal, jõudes piirilt alustades lõpuks välja Võõpsu

- 72 Aasta orhidee: Väike käopõll, tilluke lill**
Tiitu Kull tutvustab leselehe mõõtu käpalist, kelle õitsemisaeg algab juuni alguses ja kes võib oma mõõtmete tõttu jääda kergesti märkamata
- 76 Troopikametsast ja -põllult. Vürtside kuninganna kardemon**
Triin Nõu kiidab iidset vürtsi, keda teame enamasti piparkoogimaitsest, ent ta sobib ka näiteks kohvile maitset andma
- 78 Mikroskoop**
- 79 Ristsõna**
- 80 Ajalugu, sünnipäevad**

Foto: Heiko Kruusi

Foto: Toomas Tuul

Foto: Ahto Kaasik

Foto: Jaak Neijandik

Kas siis selle maa keel ... (ja meel)

Eesti on sel aastal omalaadi maailmanaba. Soome-ugri maailma pealinn asub tänava Abja-Paluoja ja juunis kolib see kolmeks päevaks Tartusse, eesti rahva muuseumi, kus peetakse soome-ugri maailmakongressi „Kultuurimaastikud – meel ja keel“. Peale tavapärase keeleteemade käsitletakse kongressil seekord ka kliimamuutuse mõju soome-ugri rahvastele ja kultuuriuudendust ning nüüdisaegsete keeletehnoloogiate pruukimist.

Võib küsida, milleks see kõik. Miks ajada taga sugulust rahvakildudega, kellega sugulust tunnevad kõige selgemini vaid need, kes on põhjalikult õppinud keeleteadust? Milleks muretseda nende pärast, kellest meile tõenäoliselt silmaga nähtavat ja käega katsutavat kasu ei ole ja kelle tulevik oleneb suuresti suurvõimust?

Aga sama hästi võib küsida sedagi, miks peaks keegi üldse rahastama Kihnu aabitsat, Mulgi rahvariite hoidmist või võrokeste laulupidu. Ja mõttelaisalt lisada, et milleks need eri metstatüübidki. Marju ju kõikides ei kasvagi. Milleks sadu liike laululinde, kui nende sädinat ei suudeta nagunii eristada? Milleks samblad, milleks samblikud, milleks mitmekesisus üldse?

Siinses ajakirjanumbris tule-tame

Lahemaa rahvusparki 50. aastapäeva puhul meelde, et väiksemaid rahvakilde on Eestiski, ja teeme tutvust pahiranna kultuuriruumiga. See on viimane piirkond kunagi tunduvalt laiemast kirderanniku murdealast. Rannarahvas kannatas omaaegse piiritsoonis merelkäigu keelu tõttu kõvasti ja paljud kolisid minema. Ometi on rannakeel ja kultuur kestnud tänini ning elab läbi suisa taassündi. Ilmunud on aabits ja sõnaraamat, igal aastal pannakse kokku rannakeele kalender. Nii lasteaias kui ka koolis on murdekeeletunnid.

Ühtlasi saab sellest numbrist lugeda, millised sugulasrahvad meil on, kus nad elavad ning milline on nende piirkondade loodus. Teeme selgeks, milline on soomeugri keelte loodus-sõnavara, ja otsime ühisjooni eesti keelega. Uurime Venemaal elavate soome-ugri põlisrahvaste olukorda ja proovime mõelda, milliseks kujuneb nende tulevik.

Foto: erakoguu

EESTI LOODUS

72. aastakäik Nr 6, juuni 2021

Toimetuse aadress:

Baeri maja, Veski 4, 51005 Tartu
e-post eestiloodus@loodusajakiri.ee

Peatoimetaja **Toomas Kukk**
742 1143, toomas.kukk@loodusajakiri.ee

Toimetaja **Juhan Javois**
5661 0851, juhan.javois@loodusajakiri.ee

Toimetaja **Katre Palo**
(lapsehoolduspuhkusel)
katre.palo@loodusajakiri.ee

Toimetaja **Piret Pappel**
piret.pappel@loodusajakiri.ee

Keeletoimetaja **Monika Salo**
monika.salo@loodusajakiri.ee

Küljendaja **Raul Kask**
raul@ww.ee

Väljaandja: MTÜ Loodusajakiri

Endla 3, Tallinn 10122, 610 4105
www.loodusajakiri.ee
www.facebook.com/eestiloodus

Tegevjuht, reklaam: **Riho Kinks**
508 6690, riho.kinks@loodusajakiri.ee

Turundusjuht: **Mariliis Kesküla**
501 0119, mariliis@loodusajakiri.ee

Tellimine: www.tellimine.ee/loodusajakirjad
617 7717, tellimine@expresspost.ee

Ajakiri ilmub keskkonnainvesteeringute keskuse toetusel

KESKKONNAINVESTEERINGUTE
KESKUS

© MTÜ Loodusajakiri, Eesti Loodus®, 2021

Summaries of some articles can be found at our web site www.eestiloodus.ee

Trükitoode
4041 0820

PEFC sertifitseeritud

Käesolev toode on pärit säästvalt majandatud metsast ja kontrollitud allikatest

www.pefc.ee

Trükitud trükikojas Printall

